

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩ.
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝ
ΛΕΥΘΑΝΤΗΣ ΑΝΚΛΟΠΕΤΡΗΣ ΚΟΝΕΣΤΑΝ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ

1956

ΕΤ. ΔΙΕΥΤ. Κ. Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

A. HESNARD

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Ἡ Κοινωνία δὲν εἶναι δυνατόν παρά νά ὠφελεῖται ἀπό τὸ ἔργο τοῦ ψυχαναλυτῆ πού ἀποδίνει στό νευρικό ἄτομο (πού ἔχει κλειστεῖ στόν ἑαυτό του καί κινεῖται, παρά τήν ἀξιοθρήνητη ὄψη τοῦ ἠθικοῦ του, ἀπό ἕναν δεσποτικό ἐγωισμό) τήν παραγωγική κοινωνική του λειτουργία.

Καί πραγματικά, μιὰ καλή ψυχαναλυτική θεραπεία ἔχει ἀναμφισβήτητα ὡς ἀποτέλεσμα νά ξαναφέρνῃ στήν κοινωνική ζωή τὸ ἀπορροφημένο ἀπό τήν ἐσωτερική καί ἐξωπραγματική του ὀδύνη πλάσμα, πού, δέσμιος ὅπως εἶναι, δὲν μπορεῖ νά πραγματοποιῆ ἐξωτερικά τὸν ἑαυτό του — καί στόν οἰκογενειακό, καί στόν σχολικό, καί στόν ἐπαγγελματικό τομέα—κι' ἀκόμα τοῦ ρίχνει τοὺς ἐσωτερικούς ψυχικούς φραγμούς πού τὸ ὠθοῦσαν μοιραῖα στό νά ἀποτυγχάνει στήν πρακτική ζωή, ἀιχμαλωτίζοντας τίς ζωντανές δυνάμεις πού σπαταλιόνταν ἀπό τὴ νεύρωσή του, χωρὶς κανένα κέρδος οὔτε γι' αὐτόν οὔτε γιὰ τοὺς ἄλλους.

Σήμερα γνωρίζομε πάμπολλους νευροπαθεῖς, ἢ ἀνθρώπους μὲ νευρικό, ὅπως λέμε, χαρακτήρα, πού ἡ ἐξώθηση τῶν ἐνστικτωδῶν καί ἰδιαίτερα σεξουαλικῶν τάσεων, ἐπέτρεψε τήν ἱκανοποιητική τους κοινωνική χρησιμοποίηση: μαζί μὲ τὴ χάρα τῆς ζωῆς, ἀνακτήσανε κι' ἐκεῖνες τίς κοινωνικές ἀρετές, ὅπως εἶναι ἡ δρῶσα συμπάθεια, ἡ ἀλτρουιστική παρόρμηση, ἡ ἀνάγκη γιὰ μιὰ πρακτική ἀσχολία κι' ἡ ἀγάπη τῆς θετικῆς καί ρεαλιστικῆς μόρφωσης.

Αὐτὸ συμβαίνει μὲ ὄλους τοὺς νευρικούς ἀνθρώπους πού ἡ νεύρωσή τους εἶναι τόσο φανερὴ ὥστε νά τοὺς κἀνῃ βαρέως πάσχοντας πού νά ζοῦν στό περιθώριο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, καί συμβιβάζεται μὲν μὲ τὴν ἀσκηση κάποιου ἐπαγγέλματος, ὅμως εἶναι ἀρκετὰ ἐντονὴ ὥστε νά θέτῃ σημαντικὰ ἐμπόδια στήν ἐπαγγελματική γενικά ἀπόδοσή τους. Ἀκόμα, αὐτὸ συμβαίνει — σπανιώτερα καί

μὲ πολὺ ἐντυπωσιακὸ τρόπο — σ' ἐκείνους ὅπου ἡ ἐπιείκεια τῶν ἄλλων, ἀντὶ νά τοὺς βοηθῇ, τοὺς καταπονεῖ περισσότερο, ὅπως ἔχομε τὸ παράδειγμα τοῦ ἐργάτη πού, μόλις τοῦ δείξουν κάποια εὐνοια ἢ πάρη κάποιαν ἀνταμοιβή (γιὰ τὴν ἀπόλυτη εὐσυνειδησία του, παραδείγματος χάριν), ἐνῶ ἔχει πέσει θῦμα κάποιας νεύρωσης μὲ βάση τὴν αὐτοτιμωρία, κἀνει χωρὶς νά τὸ θέλῃ ἀπανωτὰ σφάλματα ἢ λυγίζει κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῶν καινούργιων του εὐθυνῶν, ἀντὶ νά αἰσθανθῇ ἀξιοποιημένο τὸν ἑαυτό του καί νά βελτιωθῇ.

Ἡ πάλι, ὁ ὑπάλληλος ἐκεῖνος πού, ἀπὸ νευροπαθητικούς λόγους (πού συνοψίζονται σὲ κάποιαν ἀσυνείδητη ἐπιδίωξη ἠθικῆς ὀδύνης), διαλέγει μιὰν ἀποκρουστικὴν ἐργασία καί παραπονιέται συνειδητὰ ἐναντίον τῆς, κατηγορώντας τοὺς ἄλλους γι' αὐτό. Ἄν λοιπὸν ὁ διευθυντῆς εἰσακούσῃ τὰ παράπονά του χωρὶς νά καταλάβῃ τὸ νόημά τους καί ξαφνικά τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπ' αὐτόν τὸν καταναγκασμό, τότε, αὐτὴ ἡ ἀνθρωπιστικὴ ἀπόφαση, ἀντὶ νά γίνῃ ἀφορμὴ νά ἀποδώσῃ καλλίτερα στήν ἐργασία του, τὸν ἀποχαλινώνει ἢ τὸν κἀνει ὀριστικὰ ἀνίκανο. Ἐχομε ἀκόμα τὸ παράδειγμα τοῦ ἐργάτη πού, ἀπὸ κάποιο συναίσθημα ἐνοχῆς, ἔχει προσανατολισθεῖ πρὸς κάποιαν ἀχαρῆ εἰδικότητα ἢ καί πρὸς μιὰ κατώτερη καί ἀνάξια γι' αὐτόν ἐργασία καί πού, ὅταν κατορθῶνῃ ν' ἀποκτήσῃ μὲ πολὺ μεγάλη εὐκολία τὸ μεγάλο ἡμερομίσθιο πού ὄνειρευόταν, ἐργάζεται λιγότερο τακτικά καί ἔχει μετριότατη ἀπόδοση, γιὰ τὴν αὔξηση τῶν δυνατοτήτων του γιὰ μιὰν πιὸ ἀνετη ζωὴ τοῦ ἀφαιρεῖ ἐκείνη τὴν ἀνησυχία πού προσδιώριζε τὴν προσπάθειά του, πού ἤδη ἔχει πάρει κακὴν κατεύθυνση. Κι' ἔτσι προκύπτει διπλὴ ζημιὰ γιὰ τὴν ομάδα πού τὸν χρησιμοποιοῖ.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καί μὲ πολλὰ ἄτομα πού ἡ νεύρωση «τοῦ χαρακτήρα» ὅπως λέγεται (δηλαδή χωρὶς κλινικὰ συμπτώματα),

ἔχει ἀπήχηση, ἀπὸ διάφορους ψυχολογικούς μηχανισμούς, στὶς συνηθισμένες τους κοινωνικὲς ἀντιδράσεις. Ὅχι πάντα, βέβαια, ὅπως στὰ προηγούμενα παραδείγματα — περιορίζοντας τὴν πρακτικὴ τους δραστηριότητα ἢ τὴν ἐπαγγελματικὴ τους ἀξία — μὰ σπρώχνοντάς τους πολλές φορές στὸ νὰ βρίσκουν σὲ μιὰν δυσάρεστη γιὰ τὸν ἄλλον κοινωνικὴ συμπεριφορά, κάποιαν χαλάρωση τοῦ προσωπικοῦ τους ἀγχους, ποὺ τὸ προκαλοῦν οἱ ἐσωτερικὲς τους συγκρούσεις.

Ἔτσι, ὠρισμένοι αὐταρχικοὶ δημαγωγοί, προικισμένοι μὲ γόητρο καὶ ἐπιβολὴ ἢ ἀρχηγοὶ κομμάτων, αἰρέσεων, ἔθνων ποὺ ἀσκοῦν μεγάλη ἐπιρροή, μ' ὄλο ποὺ ἐκδηλώνουν μιὰ τρομερὴ πρακτικὴ δραστηριότητα, ποὺ φαινομενικὰ ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν ἀνήσυχη ἀναστολὴ τῶν νευροπαθῶν, ὕστερα ἀπὸ μιὰν προσεκτικὴ ψυχολογικὴ ἀνάλυση, ἐμφανίζονται ὡς νευρωτικοί, μὲ τὴν εἰδικὴ ἔννοια ποὺ δίνει ἡ ψυχανάλυση στὸν τομέα τοῦ χαρακτήρα. Ὡστόσο — κι' αὐτὸ εἶναι ποὺ τοὺς κάνει κοινωνικὰ ἐπικίνδυνους — αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων οἱ κοινωνικὲς ἐπεμβάσεις παίζουν ἀποφασιστικὸ ρόλο γιὰ τὸ μέλλον τῆς ὀμάδας τους, τῆς φατρίας τους, τῆς χώρας τους, ἢ τῆς ἐποχῆς τους. Μερικοὶ ἀπ' αὐτούς, ἀλλὰ πολὺ σπάνια, προικισμένοι μὲ ἀσυνήθιστο αἶσθημα τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητας, μποροῦν, ἐξ αἰτίας τῶν ἰδίων τους τῶν ψυχολογικῶν συγκρούσεων, νὰ κάνουν τὴν κοινωνία νὰ ὠφεληθῇ — μὲ τὴν ἀκτινοβολία τῆς ἐπιρροῆς τους — ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴ τῆς ἀκτινοβολοῦ ἐνεργείας τους ποὺ ἀναδίνει ἢ αἰώνια θυμικὴ τους δίψα. Μὰ οἱ περισσότεροί, ἀντίθετα, εἶναι ἐπιρρεπεῖς, μὲ τὸ νὰ διαχέουν πάνω στὴν ὀμαδικὴ νοοτροπία τὴν πληθυσμὸν τῆς ἐξαιρετικῆς πρωτόγονης παρορμητικότητας ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴν βασιτισμένη ψυχὴ τους, νὰ ὀδηγήσουν τὴ μᾶζα σὲ περιπέτειες ἀπ' ὅπου ἀπορρέουν τὰ δεινὰ τῆς ἀνθρωπότητας, ὅπως οἱ κατακτητικοὶ πόλεμοι ἢ οἱ πόλεμοι τῆς ἀντεκδικήσεως, οἱ ἀναδρομικὲς κοινωνικὲς ἐπαναστάσεις καὶ ὅλες οἱ τρομακτικὲς συνέπειες ἐκείνης τῆς ὀμαδικῆς νεύρωσης ποὺ εἶναι ἡ ἀκτινοβολία τῆς νεύρωσης ἐνὸς μόνον ἀνθρώπου. Θάρθη μιὰ μέρα, ὅπου οἱ μᾶζες θὰ καταλάβουν πὼς αὐτοὶ οἱ ἀρχηγοὶ ποὺ ἀναπήδησαν παθολογικὰ μὲς' ἀπ' τὰ σπλάχνα τους, εἶναι πάντα, παρὰ τὸ παρωχημένο γόητρό τους, ἀνώμαλοι τύποι, βάρβαροι ποὺ ἐμφανίστηκαν ἀναδρομικὰ μέσα στὴν ὀμαλὴ ροὴ τῆς κοινωνικῆς σκέψης, ποὺ ὀλοένα προοδεύει καὶ ἀπελευθερώνεται. Αὐτοὶ οἱ ψευτοήρωες θ' ἀπογυμνωθοῦν ἀπὸ τὴ μυστικὴ ἀκτινοβολία ποὺ ἔχουν σφετερισθῇ, θὰ περιοριστοῦν στὸ ἀμφισβητήσιμο ρόλο τοῦ δημαγωγοῦ καὶ θὰ συγχωνευτοῦν σὲ μιὰν ὀμάδα ποὺ θὰ τὴν προστατεύει στὸ ἐξῆς ἢ γνώ-

ση τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ αἰσθήματος τῆς κοινωνικότητας καὶ τῆς ὀλέθριας ἐπίδρασής τους.

Ὅσο γιὰ τὴν ἐπίδραση τῆς ψυχανάλυσης στὶς συνηθισμένες νευρικὲς καταστάσεις, πρέπει νὰ ξέρουμε πὼς αὐτὴ ἢ ἡρωϊκὴ θεραπευτικὴ δὲν εἶναι οὔτε ἀνώδυνο φάρμακο, οὔτε πανάκεια. Μιὰ ἀπὸ τὶς δυσάρεστες πλευρὲς τῆς, ποὺ πρέπει νὰ τὴν ἀποφεύγουμε, εἶναι πὼς ἂν ἐφαρμοσθῇ σ' ἓνα ἄτομο ποὺ ἔχει ἤδη περιπλεχθεῖ «ἐκ βάθους» σὲ ὠρισμένες συγκρούσεις καὶ ἔχει ζήσει μιὰν περίοδο τῆς ζωῆς του ποὺ οἱ δυσχέρειές τῆς ἔχουν ἤδη προσανατολίσει τὴ μοίρα του, τότε ἀναγκαστικὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ τὸν μεταβάλλῃ μόνον ὑπὸ τὸν ὄρο μιᾶς καινούργιας καὶ πολλὰς φορές ἐπίπονης προσαρμογῆς στὸ ἀμεσο περιβάλλον του¹. Ἐδῶ δὲν ἔχομε ὑπ' ὄψιν μας μόνον ὠρισμένα ἐγγενῶς ἀπροσάρμοστα στὴν οἰκογενειακὴ ἢ κοινωνικὴ ζωὴ ἄτομα, δηλαδὴ κατώτερα ἀπὸ βιολογικὴ καὶ ἠθικὴ ἀποψη, ἀλλὰ πολλὰ ἄλλα ποὺ κατέχονται ἀπλῶς ἀπὸ ψυχικὲς συγκρούσεις καὶ ποὺ, ὅταν ἀπελευθερωθοῦν ἀπ' αὐτές, μπορεῖ νὰ βρεθοῦν σὲ σύγκρουση μὲ τὸ περιβάλλον τους' αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ δυσκολία τῆς ἀναπροσαρμογῆς ἔδωσε τὴν εὐκαιρία στοὺς δυσφημιστὲς τῆς ψυχανάλυσης νὰ διακηρύξουν στὴν δῆθεν ἀνηθικιστικὴ ἢ ἀντικοινωνικὴ τάση τῆς.

Στὴν πραγματικότητά δμως, μόνον φαινομενικὰ, ἀκόμα καὶ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσιν, ἡ χειραφέτηση τοῦ ἀτόμου γίνεται εἰς βάρος τῆς οἰκογενειακῆς ἢ τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς. Τὶς περισσότερες φορές ἡ εὐχέρεια μὲ τὴν ὁποία ἀρχίζει τὸ ἀναλυόμενον ὑποκείμενον νὰ πραγματοποιῆ τὶς σεξουαλικὲς ἐπιθυμίες, εἶναι μόνον μιὰ κάπως ὑπερβολικὴ καὶ συνηθέστερα πρόσκαιρη θεραπευτικὴ ἀντίδραση. Καὶ μπορούμε νὰ ποῦμε ἀκόμα πὼς στὴν περίπτωσιν ὅπου ἐμφανίζεται ἀσυμφωνία ἀνάμεσα στὸν ἀναλυόμενον καὶ στὸ περιβάλλον του — καὶ κυρίως στὸν ἓνα ἀπὸ τοὺς συζύγους — πρόκειται, εἴτε γιὰ νεύρωση, εἴτε εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀτελοῦς ἀνάλυσης ποὺ δὲν ἐνεβάθυνε, στὸν ἐνδιαφερόμενον, στὴν φύσιν τῶν θυμικῶν σχέσεων ποὺ τὸν συνδέανε μὲ τὸ ἠθικὸ του περιβάλλον.

Ἄς διευκρινίσουμε πὼς ἡ εὐτυχία, ἢ, ἀπλούστερα, ἡ ἠθικὴ χάλαση ποὺ δίνει ἡ ψυχαναλυτικὴ θεραπεία σ' ἓνα δεδομένο ἄτομο, δὲν γίνεται πραγματικὴ χαρὰ τῆς ζωῆς ὅταν αὐτὴ ἢ ἐσωτερικὴ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀναλυόμενου δὲν προσαρμόζεται στὶς θυμικὲς ἀπαιτήσεις τῶν μελῶν τοῦ ἀμέσου τουλάχιστον περιβάλλοντός του. Τὸ χειραφετημένο ἄτομο ποὺ ἐξε-

1. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο, οἱ ψυχαναλυτὲς διατυπώνουν τὴ συμβουλὴ ὅτι πρέπει πρῶτα-πρῶτα νὰ ὑποβάλλωνται οἱ νέοι ἢ οἱ ἀγαμοὶ, πρὶν νὰ διαλέξουν τὸν σύζυγό τους, σὲ ψυχαναλυτικὴ θεραπεία, ποὺ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἀποτελεῖ προληπτικὸ μᾶλλον παρὰ θεραπευτικὸ μέσο.

λίσσεται μέσα σ' ἓναν κύκλο προσώπων ποὺ βασανίζονται ἀπὸ τὶς δικές τους συγκρούσεις, ὀφείλει, ἂν εἶναι ὀλοκληρωμένη ἢ χειραφέτησή του ἀπέναντι στὸν ἑαυτό του, νὰ μπορῇ νὰ συγχωρῇ τὰ ἀγαπημένα του ὄντα ποὺ εἶναι ἀκόμα ὑποδουλωμένα στὴ Λογοκρισία τους, καὶ νὰ τὰ κατακτᾷ μὲ τὴν ἐπιείκεια καὶ τὴ στοργικὴ ἀνθρώπινη κατανόησή του. Ἔτσι, εἶναι σὲ θέση νὰ ἀποφύγῃ ἕνα διαζύγιο, νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τὴν οἰκογένειά του καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν κοινωνικὴ σύγκρουση μὲ τὸ περιβάλλον του. Ἔτσι, στὴν ἀνάγκη, θὰ μάθῃ, δυνάμει τῆς κερκτιμένης φιλαλληλίας του, νὰ θυσιάζεται, καὶ τώρα, χωρὶς πιά νὰ ἀνατρέχῃ σὲ συμπτώματα, νὰ λογαριάζῃ τὶς ἐνοχλητικὲς πολλὲς φορές προκαταλήψεις ἐκείνων ποὺ μοιράζονται τὴ ζωὴ του.

Εἶναι ἐνδεχόμενον ἡ ψυχανάλυση νὰ ἀποτελέσῃ δικαιολογία, καὶ μάλιστα ἕνα καινούργιο μέσο κυριαρχίας (πιο ἄμεσης καὶ συνειδητὰ δικαιολογημένης, καὶ νοσηρῆς ἀκόμα) στὰ χέρια ἐνὸς ἀνίστου ἐγωϊστῆ. Μὰ τότε πρόκειται γιὰ μιὰ ψυχανάλυση ἡμιτελῆ, ποὺ ἔχει μὲν ἀπελευθερώσει τὸ ἄτομο ἀπὸ τὴν ἀσυνείδητη ἐνοχὴ του ἀλλὰ ὄχι καὶ ἀπὸ τὸν ναρκισσισμό του, καὶ καμμιά φορά μάλιστα οὔτε καὶ ἀπὸ τὴ νοσηρὴ τάση του γιὰ ἰδιοποίηση. Ἡ εὐτυχία του «νὰ ζῆ τὴ ζωὴ του» ποὺ ἔχει κατακτηθῆ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, δὲν εἶναι τότε ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀμφισβητήσιμη χαρὰ τοῦ ἐνστίκτου ἰσχύος στὴν ὠμὴ του ἔκφραση, τῆς «libido dominantia», ποὺ χρησιμοποιοῦν τὴ θυμικὴ δυσαναλογία τοῦ ὑποκειμένου, ποὺ ἀνυψώνεται τεχνητὰ ἐν σχέσει μὲ τὸ περιβάλλον. Δὲν εἶναι ἡ ἀληθινὴ εὐτυχία, ἐκείνη ἢ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος ποὺ ἀποκαλύπτεται μὲ τὴ γλυκεῖα δύναμη μιᾶς πραγματικῆς θυμικῆς ἐπικοινωνίας — ἀπὸ τὸν ἔρωτα ποὺ βρίσκει ἀνταπόκριση, ὡς τὸν οἶκτο — μὲ τὰ ἄλλα ὄντα: Εἶναι μιὰ ἀπλὴ ἀσταθῆς βιολογικὴ ἰσορροπία καὶ ὄχι μιὰ κοινωνικὴ ἁρμονία.

Κατὰ τὴν γνώμη μας, ἡ ψυχανάλυση δὲν ὑπογράμμισε ἀρκετὰ ἐντονα τὶς προϋποθέσεις αὐτῆς τῆς τελειωμένης ἐξέλιξης ποὺ κάνει τὸ ἄτομο νὰ βγαίνει ὀλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ ἐνσωματώνει στὴν ὀμαδικὴ εὐαισθησία καὶ σκέψη, κι' ἀπ' αὐτὸ προκύπτει ἡ τωρινὴ τῆς ἔλλειψη τῆς κοινωνικῆς ἀκτινοβολίας καὶ ἡ κακὴ τῆς φήμης, ποὺ εἶναι ἐντελῶς ἀδικαιολόγητη μὰ ἀναμφισβήτητη, καὶ τοῦ ὀλοκληρωτικοῦ τῆς ἀτομικισμοῦ. . . Μὰ καὶ πῶς θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ διαφορετικὰ;

Μιὰ τέχνη τόσο λεπτὴ σὰν αὐτὴν ποὺ συνίσταται στὸ νὰ ὑποσκάπτῃ τὰ ἀρχαῖα θεμέλια μιᾶς σεβάσμιας ἠθικῆς — τῆς ἠθικῆς τοῦ Ἀμαρτήματος — δὲν θὰ ἦταν ποτὲ δυνατόν νὰ κωδικοποιήσῃ σα-

φῶς τὶς μεθόδους τῆς μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς γενικῆς δυσπιστίας, χωρὶς ψηλαφίσματα ἢ πλάνες. Καὶ μόνο ὅταν κατορθώσῃ σιγά - σιγά νὰ κάνῃ γνωστὲς τὶς ἀρχὲς καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς, τότε μόνο θὰ φανῆ πῶς ἡ κοινωνικὴ τῆς λειτουργία ἀναγεννάει μιὰ καινούργια ἠθικὴ, ἐμπνέει μιὰ καινούργια παιδαγωγικὴ καὶ ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιο τῶν ἀνανεωμένων ἠθῶν.

Γιὰ τὴν ὥρα ὁμως, κάθε κάπως πολὺ τολμηρὴ ἢ ἐκγενικεύουσα ἐφαρμογή, θὰ ἦτανε πρόωμη. Ἡ θεωρία τοῦ Φρόυντ πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ πρῶτα συνείδηση τῆς κοινωνικῆς τῆς ἀξίας, καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ ἐνσωματώνεται μέσα στὶς ἰσχύουσες γνώμες καὶ δοξασίες: αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ τὸ πιὸ ἐπεῖγον ἔργο τῆς στὴ μεταπολεμικὴ κοινωνία.

Ὡς τώρα, κύτταξε προπαντὸς πῶς νὰ διαλύσῃ ὀρισμένα ξεπερασμένα καὶ ἐπικίνδυνα συστήματα ἠθικότητας ποὺ βασίζονται σὲ μιὰν ἐμπειρικὴ χειραγώγηση τῆς σεξουαλικότητας. Στὸ ἐξῆς ὁμως, θὰ πρέπει, ἀφοῦ διευκρινίσει τὴ θέση τῆς ἀπέναντι στὴν οἰκογένεια καὶ στὴν κοινότητα, νὰ δώσῃ τὶς κατευθύνσεις μιᾶς κοινωνικῆς ἠθικῆς, βασισμένης στὴ θετικὴ παιδαγωγικὴ, ὄχι πιά τοῦ μεμονωμένου ἀνθρώπου, μὰ τοῦ πραγματικοῦ ἀνθρώπου, ὡς κοινωνικῆς μονάδας. Κι' ἀπὸ ἀτομικὴ ἐπιστήμη, πρέπει νὰ φιλοδοξήσῃ νὰ γίνῃ κοινωνικὴ ἐπιστήμη.

* * *

Ἀπ' ὅσα προηγήθηκαν, πρέπει νὰ συμπεράνωμε πῶς ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀτόμου μὲ τὴν ψυχαναλυτικὴ ἐξώθηση εἶναι ὠφέλιμη ἀπ' ὅλες τὶς ἀπόψεις γιὰ ὅλα τὰ μὴ κατώτερα ἀπὸ βιολογικὴ ἀποψη ἄτομα. Ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν μιᾶς ὀμαλῆς κοινότητας — ποὺ εἶναι ἡ περίπτωση τῶν ἐξελιγμένων καὶ ἐνήλικων λαῶν — δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ κερδίζῃ πνευματικὰ ἀπὸ μιὰν ἀναμορφωτικὴ προσπάθεια ποὺ ἔχει γιὰ σκοπὸ τῆς νὰ καταστρέφῃ τὶς ἀντισεξουαλικὲς προκαταλήψεις ἀντικαθιστώντας τες μὲ ὠφέλιμο τρόπο μὲ τὴν ἀκτινοβόλο δύναμη τῆς γνώσης καὶ τῆς λογικῆς.

Ἀλλὰ, ἐξ ἄλλου, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπανορθώσουν οἱ κατήγοροι τοῦ Φρόυντ μιὰ σφαλερὴ γνώμη σχετικὰ μὲ τὴν ἀσυνήθιστη ἂν ὄχι ἀνώμαλη φύση τῶν ψυχολογικῶν γεγονότων ποὺ ἀνακαλύπτονται μὲ τὴ μέθοδό του. Καί, πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμε, πῶς αὐτὴ τὴ γνώμη τὴν προκάλεσαν μερικοὶ μαθητὲς του μὲ τὸ νὰ περιγράφουν αὐτὰ τὰ γεγονότα μόνο στὸ ἐπίπεδο τῆς νεύρωσης. Ὅμως, στὸν ὀμαλὸ ἀνθρώπο ἢ, ἂν θέλετε, στὸν μέσον ἀνθρώπο, ἡ ψυχανάλυση ἀποκαλύπτει τοὺς ἰδίους ἀπώθητικούς μηχανισμοὺς τῶν ὀρμῶν, τὴ θυμικὴ προσήλωση κατὰ τὴν παιδικὴ ἡλικία καὶ τὴ συμβολικὴ μεταμφίεση τῶν ἐσώτερων ὀρμῶν. Ἡ διαφορὰ ἀ-

νάμεσα στὰ ψυχαναλυτικὰ γεγονότα ποὺ ἀποκαλύπτονται στὸν μέσον ἄνθρωπο καὶ στὰ ὁμοίας φύσης γεγονότα ποὺ ἀποκαλύπτονται στὸν λεγόμενο νευρικὸ ἄνθρωπο δὲν εἶναι τόσο διαφορὰ ἔντασης ἢ ποσότητος ὅσο εἶναι ποιοτικὴ διαφορὰ: στὸν τελευταῖο αὐτὰ ἐκφράζονται, ἀποκλειστικά ἢ εἰδικά, μὲ τὸ νοσηρὸ σύμπτωμα ἢ μὲ τὴν ἐντυπωσιακὴ ὄψη τοῦ χαρακτήρα.

Ἡ ὑπερβολικὰ ταχεῖα διάδοσις τῆς ψυχανάλυσης στὸν τομέα τῆς κοσμικῆς ἢ λογοτεχνικῆς ἐκλαίκευσης, ἔδωσε μιὰ τεχνητὰ δραματικὴ ψυχαναλυτικὴ ἐντύπωση γιὰ τὴν ὁμαλὴ θυμικὴ ψυχολογία. Ὄθησε τὸ κινδὸς νὰ ὑποψιάζεται κάποιαν ἀτμόσφαιρα τραγωδίας γύρω ἀπὸ τὸ κάθε ζευγάρι, ἀπὸ τὴν κάθε οἰκογένεια, ἀπὸ τὴν κάθε μικρὴ κοινωνικὴ ὁμάδα. Κι' αὐτὸ τὸ πολὺ δυνατὸ φῶς ποὺ πλημμύρισε τὶς ἀνθρώπινες σχέσεις, ἐξαναφάνιζε τὴν ἀπατηλὴ ἐντύπωση τοῦ ὁμαλοῦ, μέσα στὸν ἐκτυφλωτικὸ κύκλο ὁποῦ περιέβαλλε κάθε προσωπικότητα, ἔτεινε στὸ νὰ παραμορφώσῃ κάπως τὴν κοινωνικὴ προσωπικότητα, νὰ διαχωρίζῃ τὸ συνηθισμένον ψυχολογικὸ σκηνικὸ σὲ χτυπητὰ ἀνάγλυφες ζῶνες, καί, ὕστερα, νὰ ἐμφανίζῃ γύρω ἀπὸ κάθε ὑγιὲς ὑποκείμενον ποὺ πέρασε μέσα στὸ δίκτυο τῶν παρατηρήσεών της, τὰ ἀσυνήθιστα περιγράμματα τῆς νεύρωσης.

Παραπάνω μελετήσαμε τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων τῆς ἠθικῆς σύγκρουσης μὲ τὸ σύμπτωμα ποὺ εἶναι δύο πολὺ διαφορετικὰ ἀποτελέσματα τῆς παρατήρησης καὶ ποὺ πολλὰς φορὰς τὰ ἔχουν συγχύσει οἱ ψυχαναλυτὲς. Αὐτὸ τοὺς παρέσυρε στὸ νὰ βλέπουν νοσηρὰ συμπτώματα σὲ πολλὰ ἄτομα, ἀφοῦ κάθε ἄνθρωπο ἄτομο ὑποφέρει λίγο ἢ πολὺ ἀπὸ ἀσυνείδητα ἢ συνειδητὰ συμπλέγματα.

Πρέπει λοιπὸν νὰ συστήσωμε στοὺς αὐριανοὺς ψυχαναλυτὲς νὰ μὴ συγχέουν στὸ ἐξῆς τὶς ἀνθρώπινες ὁδύνες ποὺ ὀφείλονται στὴ θυμικὴ ἀπώθησις μὲ τὰ κλινικὰ συμπτώματα ποὺ προκύπτουν ἀπ' αὐτὴ σὲ μερικοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ ἡ κατάχρησις αὐτῆς τῆς ἀντίληψης τῆς σύγκρουσης-συμπτώματος θὰ μπορούσε νὰ κἀνὴ τοὺς ἀντιπάλους τοὺς νὰ πιστέψουν πὼς ὑπάρχει κίνδυνος νὰ καλλιεργῇ ἡ ψυχανάλυσις τὴν νεύρωσις.

Ὡστόσο, ἀπ' ὅλες τὶς ψυχοθεραπείες ἡ μέθοδος ἀκριβῶς τοῦ Φρόυντ εἶναι ἐκεῖνη ποὺ ἔχει τὶς λιγώτερες πιθανότητες νὰ καλλιεργῇ γύρω τῆς τῆς νευροπαθητικῆς διάθεσης. Ἀντὶ νὰ παρακινή τὸν νευροπαθῆ ν' αὐτοαναλύεται ὅταν εἶναι δύσθυμος, ἀντίθετα τὸν παρακινεῖ νὰ ἀποστρέφῃ τὸ νοῦ του καὶ νὰ διακρίνῃ τὰ αἷτια τῆς δυσθυμίας του ἐκεῖ ποὺ οὔτε κἀν τὸ φανταζόταν νὰ τὰ ἀναζητήσῃ, δη-

λαδῆ στὴν πραγματικότητά ἢ τουλάχιστον στὴν πραγματικότητά τῶν ἀσυνειδητῶν συγκρούσεων τῆς ζωῆς του καὶ στὴν πραγματικότητά τῆς προσωπικῆς του ἱστορίας.

Ὑστερα ἀπὸ κάθε ἀνακάλυψιν αὐτῶν τῶν αἰτίων, τὸ ἄτομο νοιώθει τὸν ἑαυτὸ του πιὸ κοντὰ στὴ ζωὴ καὶ στὴ δράση καὶ πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὸ νοσηρὸ τοῦ ὄνειροπόλημα. Ἔτσι, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἴδιας τῆς ψυχανάλυσης πρέπει νὰ κάνωμε διάκριση ἀνάμεσα στὸ σύμπτωμα (ποὺ πρέπει νὰ τὸ ἀποφεύγωμε) καὶ στὴ σύγκρουσις (ποὺ πρέπει νὰ τὴν κατανοήσωμε στὸν τομέα τῆς πραγματικῆς ζωῆς). Ἔτσι, γιὰ τὸ συμφέρον τῆς ἀκριβῶς πρέπει νὰ ἀποφεύγωμε νὰ βλέπωμε δράμα ἢ ἀρχαία τραγωδία ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει παρὰ ἓνας κοινὸς ἀνθρώπινος πόνος.

Ἄς διευκρινήσωμε τὸ τελευταῖο αὐτὸ σημεῖο. Ἡ ἴδια ἡ ψυχολογικὴ ἐξήγησις μὲ τὴν ἀπώθησις ἰσχύει ἐξ ἴσου καὶ γιὰ τὸ πιὸ διαδεδομένον τύπον χαρακτήρος καὶ γιὰ τὸ πιὸ τυπικὸ κλινικὸν σύμπτωμα.

Ἄς πάρωμε μερικὰ παραδείγματα. Εἶναι τάχα πολλοὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ δὲν παρὰσύρονται καμμιά φορὰ σὲ ἐκρήξεις θυμοῦ; Ὅμως, κάθε τέτοιου εἴδους ἐκρήξις εἶναι μιὰ μικρὴ ἐπαναδρομικὴ πράξις ποὺ ἐξωτερικεύει συμβολικὰ μιὰν ἀπωθημένη ὁρμὴν, ἀπὸ τὶς πιὸ ἀρχαϊκὰς ποὺ ὑπάρχουν. Ἄλλοι ξεσποῦν γρήγορα καὶ ἄλλοι, ἀναμνηρκαζοῦν μὲ ἀπάθεια τὴν ἐξέγερσίν τους καὶ δηλητηριάζονται μὲ τὴν ἴδια τους τὴ μνησικακία. Ὅλοι ὁμως ἀνήκουν στὸν τομέα τῆς φροῦδικῆς ἐρμηνείας. Οἱ πρῶτοι ποὺ σφίγγουν δόντια καὶ γροθιές, ποὺ θέλουν νὰ δαγκάσουν καὶ νὰ χτυπήσουν ἐνεργοῦν γιὰ μιὰ στιγμὴ ὡς ψυχανώμαλοι ποὺ οἱ κινήσεις τους ἀναπαράγουν ἐν σμικρῷ τὶς ἀταβιστικὰς καὶ παιδικὰς ἀντιδράσεις τοῦ σαδισμού καὶ τοῦ καταστρεπτικοῦ ἐναγκαλισμοῦ. Οἱ ἄλλοι ἀπωθοῦν τόσο βαθειὰ τὶς πρωτόγονες παρορμήσεις τους ποὺ ἡ λυσσαλέα ἐνεργητικότητά τους διαστέεται ἀφοῦ ἐπεξεργασθῇ καὶ κατανεμηθῇ διαφορετικὰ, στίς σπλαχνικὰς λειτουργίας: ἔχουν ἐκφραση ἀηδίας, ὠχρότητα, κομμένη τὴν ὄρεξίν τους, ναυτίες, σφίξιμο στὸ στομάχι... Σ' αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν ἀπὸ τὸ ὁμαλὸ πρὸς τὸ νευρωτικὸ, μπορούμε νὰ παρατηρήσωμε ὅλους τοὺς μεταβατικοὺς σταθμούς. Ὅμως ὁ κλινικὸς γιατρός καθορίζει πρακτικὰ ποῦ ἀρχίζει τὸ ὑπερσυγκινησιακὸ ἢ χαρακτηροπαθητικὸν σύμπτωμα καὶ ποῦ τελειώνει ἢ ὁμαλὴ δυσσάρεσκεια ἢ ἡ ἀντίδρασις σ' αὐτὴν: δὲν πρέπει λοιπὸν ὁ ψυχαναλυτὴς νὰ ἐξετάζῃ μόνον τὴν ψυχογένεσιν τοῦ συγκινησιακοῦ ἢ χαρακτηρολογικοῦ φαινομένου καὶ νὰ τὸ ἀποδίδῃ ἀποκλειστικὰ στὴν ἀπώθησις (ποὺ εἶναι κοινὴ καὶ στὸν ἕνα καὶ στὸν ἄλλο). Ἡ ἀπώθησις ἀποτελεῖ μέρος τῆς κοινῆς ψυχολογίας καὶ τῆς καθημερι-

νῆς ζωῆς καὶ μόνο ὅταν καταλήγει σὲ σύμπτωμα χαρακτηρίζει τὴ νοσηρὴ κατάσταση.

Τί ἄλλο εἶναι οἱ μικρομανίες τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἰδιοτροπίες στὰ γούστα τους ἢ στὶς ἀπέχθειές τους, στὶς διασκεδάσεις ποὺ ἀγαποῦν ἢ ποὺ σιχαίνονται, καὶ ὅλες ἐκεῖνες οἱ λίγο ἢ πολὺ πρωτότυπες ἀτομικὲς συνήθειες ἂν ὄχι κατάλοιπα παιδικῶν ἐμπειριῶν ἀπὸ γεγονότα ποὺ εἶταν ἄλλοτε ἀντίθετα πρὸς τὶς ἐπιθυμίες τους ἢ τὶς παιδικές τους ἀπέχθειες, ἢ τὴ φιλοτιμία τους ἢ τὸ προσωπικὸ τους αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης; Πόσοι δὲν εἶναι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ποὺ εὐχαριστιοῦνται ἀπὸ τὰ γεγονότα ποὺ τοὺς ἐκδικοῦνται συμβολικὰ στὰ κατάβαθα τὸν ἑαυτό τους γιὰ ἕναν ἀδελφὸ καὶ γιὰ μιὰ ἀδελφὴ ποὺ ζηλεύανε, ποὺ τοὺς ἀποζημιώνουν γιὰ μιὰν οἰκογενειακὴ ἢ κοινωνικὴ ἀδικία, τοὺς καταπραΰνουν τὴν ἀνάμνηση μιᾶς παληᾶς ἀπογύμνωσης ἢ κάποιας παληᾶς ὕλικῆς ἀνικανοποίησής. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ ὅλες οἱ ἠθικὲς, θρησκευτικὲς, πατριωτικὲς, πολιτικὲς γνώμες τους, ὑπαγορεύονται κι ὅταν τὸ ξέρουν ἀκόμα, ἀπὸ τὶς συνθήκες τῆς παιδικῆς τους ἡλικίας: ἀντιδράσεις ἐναντίον τῶν γονέων τους, ἐναντίον τοῦ κοινωνικοῦ τους περιβάλλοντος, ἐναντίον σὲ κάθε τι ποὺ τοὺς εἶχε ἐξαναγκάσει νὰ σκέφτῳνται ἢ νὰ ἐνεργῳν παρά τὴ θέλησή τους... Ὅμως, δὲν εἶναι αὐτοὶ ποὺ ἔχουν περισσότερο τάση πρὸς τὴ νεύρωση, μὲ τὴν ἰατρικὴ καὶ δικαιολογημένη σημασία τοῦ ὄρου. Γιατί ποῖος δὲν ἔχει συμπάθειες, ἀντιπάθειες ἢ κλίσεις στὰ γούστα του, στὶς γνώμες καὶ στὶς δοξασίες του ποὺ νὰ μὴν τὶς ἔχη κληρονομήσει μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀπὸ τὴ νεαρή του ἡλικία; Καὶ ποῖος δὲν ἔχει κάποιο οἰδιπόδειο κατάλοιπο μέσα στὸ ὑφάδι τοῦ χαρακτήρα του, ἔστω καὶ στὶς πιὸ ὀμαλὲς μορφές τῆς ἀνδροπρέπειας ἢ τῆς θηλυπρέπειας; Ἄφοῦ, παραδείγματός χάριν, ἡ ἀνδροπρέπεια τοῦ γιοῦ ἀκολουθεῖ τὴν ἀνδροπρέπεια τοῦ πατέρα, κι' ὅταν ἀκόμα δὲν τὴν ἀντιγράφει, κι' ὅταν ἀκόμα ἔχει συνθλιβεῖ ἢ ἀντίθετα διαμορφωθῆ ἀπ' αὐτὴν ...

Πρέπει νὰ ἐπιμείνωμε σ' αὐτὴν τὴν κοινοτοπία τῶν ψυχικῶν μηχανισμῶν (ποὺ ὥστόσο εἶναι οὐσιώδεις καὶ παραγνωρισμένοι) ποὺ ἀνακάλυψε ἡ ψυχανάλυση. Ἡ ψυχανάλυση εἶναι γιὰ τὴν ὀμαλωτέρα συνειδητὴ ψυχολογία ὅ,τι εἶναι ἡ ἱστολογία γιὰ τὴν ἀνατομικὴ ἢ ἡ γεωλογία γιὰ τὴ γεωγραφία: ἂν αὐτοὶ οἱ μηχανισμοί, ποὺ βλέπομε νὰ περιγράφονται στοὺς νευροπαθεῖς, χρειάστηκε ἀναγκαστικὰ νὰ μεγεθυνθοῦν ἢ νὰ ἀπομονωθοῦν, πρέπει νὰ προσέξουμε νὰ μὴν τοὺς δοῦμε ὡς μὴ συνήθη γεγονότα ποὺ προσιδιάζουν μόνο σὲ ὠρισμένα ἄτομα. Ἡ ἀπαισιόδοξη ἢ δραματικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς ποὺ θὰ προέκυπτε ἀπὸ μιὰν τέτοια τεχνητὴ θεώρηση

τῆς ἀνθρώπινης θυμικῆς ψυχολογίας, θὰ ἦταν ἀντίθετη πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴ παρατήρηση καὶ τὴ λογικὴ. Μιὰ παρεξήγηση, μόνο, ποὺ διαδόθηκε ἀπὸ μερικοὺς καλοπροαίρετους ὁπαδοὺς τοῦ Φρόυντ, ἔδωσε κάποια φαινομενικὴ δικαίωση στὴ μομφὴ ποὺ ἀπέδωσαν στὸν δημιουργὸ τῆς ψυχανάλυσης. Γιατί, γιὰ ὅποιον ἔχει καταλάβει τὴν ψυχαναλυτικὴ σημασία — δηλαδή τὴν ἀνθρώπινη—τοῦ συμπτώματος τῆς ἐκ παραδρομῆς πράξης, τῆς ὄνειρικῆς εἰκόνας, τοῦ ἰδιαίτερου χαρακτηριστικοῦ καθὼς καὶ κάθε τι ποὺ διεγείρει, ὡς ἀνθρώπινο γεγονός τὸ καθολικὸ συμπαθητικὸ του ἐνδιαφέρον, γι' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει στὴν Φροϋδικὴ ἐρμηνεία, ἀκόμα καὶ στὴν πιὸ παράξενη ἐκ πρώτης ὄψεως, τίποτα ποὺ νὰ μπορεῖ ἀπὸ τὴ φύση του νὰ τὸ ἀφομοιώσει μὲ τὴν ἐκφραση τοῦ δράματος, τῆς ἀνθρώπινης κωμωδίας. Ἡ Ἐπιστήμη τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἡ ποίηση. Κι' ὁ ἐπιστήμονας, εἴτε πρὸς τὴ φύση στρέφεται εἴτε πρὸς τὸ πνεῦμα, πρέπει νὰ διατηρῆ τὴν ἴδια γαλήνη κατὰ τὴν παρατήρηση καὶ τὴν ἐρμηνευτικὴ ὑπόθεση.

* * *

Τὴν φροϋδικὴ Ψυχογένεση θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν ἀντιληφθοῦμε ὄχι ὡς μιὰ συσσώρευση λίγο ἢ πολὺ βαθειῶν μνημονικῶν ἰχνῶν — δηλαδή συστημάτων ἀπὸ σκέψεις φορτισμένες μὲ θυμικότητα — ποὺ ἔχουν ἐναποθέσει οἱ ἀλληλοδιάδοχες παιδικὲς ἐντυπώσεις μέσα στὴν οὐσία τοῦ ἀσυνειδήτου, ἀλλὰ σὰν ἕνα ἐποικοδόμημα ἢ, ἀκριβέστερα, σὰν μιὰ προοδευτικὴ διαφοροποίηση τῆς κατασκευῆς τῆς συμπεριφορᾶς. Κι' αὐτὴ ἡ διαφοροποίηση τῆς κατασκευῆς κατέληξε στὸ νὰ ὀργανώσει τὴ δραστικότητά τοῦ ἐνήλικου ἀτόμου, στὸ σύνολό του καὶ στὴ συγκεκριμένη του ἰδιομορφία.

Στὴ λεγόμενὴ ὀμαλὴ κατάσταση, ἡ ἐπιτυχημένη, ἡ ἀρμονικὴ κατασκευὴ, ἀναδιοργανώνει τὴ Συμπεριφορὰ τοῦ ἀτόμου ποὺ εἶναι προσαρμοσμένο στὸ περιβάλλον του, μὲ τὴν ἰδιότυπη συνολικότητά του ποὺ δὲν εἶναι μόνο πράξη, ἀλλὰ καὶ βίωμα. Εἶναι, ἂν θέλετε, μιὰ εἰς βάθος ἀναδιοργάνωση (μ' ὄλο ποὺ δὲν ὑπάρχουν κυριολεκτικὰ, οὔτε στρώματα οὔτε χωρικὴ ἱεραρχία) τῶν Συμπεριφορῶν. Αὐτὲς οἱ Συμπεριφορὲς ξεχωρίζουν ἀναμεταξύ τους μέσα σ' αὐτὴν τὴν ὀλοκληρωτικὴτητα μόνο μὲ τὸν σχετικὸ τους βαθμὸ τῆς ἀνεξαρτησίας ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴ τῶν ἐρεθισμάτων ποὺ τὶς παρακινοῦν διαρκῶς.

Οἱ σπουδαιότερες (ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ Χαρακτήρα καὶ τῆς Νεύρωσης) δηλαδή οἱ παιδικὲς συμπεριφορὲς δὲν ἔχουν ἰδιαίτερη ἢ μεμονωμένη σημασία ὅταν εἶναι ὀλοκληρωμένες. Εἶναι σὰν νὰ μὴν ὑπῆρξαν ποτέ. Στὴν πραγματικότητα, δὲν ἔχουν δική τους ἐνεργὸ ὑπαρξή, ἀφοῦ οἱ

πιό ὀργανικὲς κινήσεις καὶ οἱ παρορμήσεις ὅπως καὶ οἱ ἀνώτερες, ὅπως λέγονται, πιό πολύπλοκες δραστηριότητες εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ στὴν ὀλοκληρωμένη Συμπεριφορά.

Στὴ λεγόμενη νευρωτικὴ κατάσταση, ὠρισμένες παιδικὲς καὶ πρωτόγονες Συμπεριφορὲς δὲν ἔχουν ἀρμολογηθῆ μετὰ ἐρεθίσματα ποὺ τὶς προσδιορίζουν (δηλαδὴ τὶς καταστάσεις ὅπου ἐμφανίζονται καὶ ποὺ τὶς ἀνανεώνει λίγο-πολύ ἡ ζωὴ). Τότε ὀργανώνονται γιὰ λογαριασμὸ τους, δηλαδὴ μετὰ τὴν παιδικὴ ἢ πρωτόγονη κατασκευὴ τους, μόλις ἐμφανισθῆ κάποια ζωτικὴ, ἀναλογικὴ ἢ συμβολικὴ κατάσταση καὶ ἀναπαράγει τὴν παρόρμηση μέσα στὸ τωρινὸ περιβάλλον. Τότε ἐπιβάλλονται στὸ ἄτομο, ποὺ αἰσθάνεται ἢ ἐκφράζει, σαφῶς ἢ ἀδιοράτως, σὰν κάποιο ἐμπόδιο στὴν τωρινὴ του δράση. Ἐνας ἀρρωστος παραδείγματος χάριν, πιστεύει πὼς ἐνεργεῖ στὴ σεξουαλικὴ του ζωὴ, δηλαδὴ πὼς ἀναζητᾷ τὸ τωρινὸ σεξουαλικὸ ἀντικείμενο καὶ τὸν τωρινὸ σεξουαλικὸ σκοπὸ. Ἐνῶ στὴν πραγματικότητά ἢ Συμπεριφορά του, παρακινημένη ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀντικείμενο κι' ἀπ' αὐτὸν τὸν σκοπὸ, εἶναι ἡ ἴδια ἐκείνη ποὺ εἶχε ὅταν ἦταν παιδί καὶ βρισκόταν μπροστὰ στὸ πατρικὸ ἢ στὸ μητρικὸ ἀντικείμενο.

Ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀποψη, ἡ Νεύρωση ἐμφανίζεται ὡς ἓνα σύστημα Συμπεριφορῶν ἐξαρτημένων καὶ τμηματικῶν καὶ ἱστορικῶ ἢ γενετικῶ ἀναχρονικῶν, ποὺ ἀντικαθιστοῦν, δυνάμει μιᾶς μονότονης ἐπανάληψης, τὶς συνολικὲς καὶ ἐλεύθερες συμπεριφορὲς, δηλαδὴ τὶς ὀλοκληρωμένες συμπεριφορὲς τοῦ ὀμαλοῦ ἐνηλίκου.

Ἐκφράζει τὶς Συμπεριφορὲς ποὺ ἔχουν παραμείνει σὲ βιολογικὴ καὶ θυμικὴ κατάσταση (δηλαδὴ ποὺ ἀπὸ τὴν ὕψή τους ἔχουν μιὰν ἔννοια ἐνστικτώδους παρόρμησης) καὶ ποὺ βρίσκονται σὲ δυσαρμονία μετὰ τὸ ἠθικὸ καὶ κοινωνικὸ περιβάλλον, στὸ ὁποῖο φαίνονται πὼς ἀνταποκρίνονται.

Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἄλλωστε ὀφίσταται μᾶλλον ἀναχρονισμὸς παρά «ἐπαναδρομὴ» γιατί ἡ Συμπεριφορὰ δὲν ἐκτυλίσσεται στὴν ἀντικειμενικὴ, τὴ φυσικὴ, διάρκειά. Ἡ πράξις, ὡς ψυχολογικὸ γεγονός, ἀνήκει στὸ παρόν, γιατί ἡ δυναμικότητά της εἶναι ἰκανότης. Τώρα, τὸ ἄτομο ἐπιδιώκει πρωτόγονους καὶ παιδικούς ἀντικειμενικούς σκοπούς, ἀντὶ νὰ ἐ-

πιδιώκη σκοποὺς τελειωμένης καὶ κοινωνικῆς δράσης.

Τὰ Συμπλέγματα δὲν εἶναι παρασιτικὰ συστήματα ξένων νοητικῶν «πραγμάτων» ποὺ παρεντίθενται στὸ βᾶθος τοῦ ὄντος καὶ ποὺ μποροῦν νὰ ἀνέρχονται στὴν ἐπιφάνειά του, ἀλλὰ διαρκῶς παροῦσες Συμπεριφορὲς (ὅπως ἡ μουσικὴ ἰδιοφυΐα ἢ μιὰ ξένη γλῶσσα ποὺ ὑπάρχουν μέσα μας ἐνῶ δὲν τὶς χρησιμοποιοῦμε). Ἡ μᾶλλον εἶναι τμήματα συμπεριφορᾶς — ἢ, ὡς πρὸς τὶς σχέσεις τους μετὰ τὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα, τμήματα Δράματος — ποὺ δὲν ὀλοκληρώθηκαν ποτέ. Αὐτὲς οἱ συμπεριφορὲς ὀφίστανται, ὅπως ἔχουν παρακινηθῆ, μονοκόμματα καὶ πάντα ἔτοιμες νὰ ἐξαπολυθοῦν μετὰ τὴ μορφή μιᾶς Συμπεριφορᾶς ποὺ, σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση γίνεται πραγματικὰ παιδικὴ, σὲ κάθε ἐκδήλωσιν τοῦ χαρακτήρα ἢ τοῦ συμπλώματος.

Ὅταν ἓνα Σύμπλεγμα συνδέεται γενετικὰ μετὰ κάποιαν τραυματικὴ ἐσωτερικὴ ἐμπειρία, τότε, γιὰ τὸν ἀναλυτὴ, ἀποκτᾷ, ἱστορικὰ, τὴν ἀξία ἐνός σημείου ἐπισημάνσεως. Μέσα σ' αὐτὴν τὴν ἐμπειρία εἶχε κάποτε πραγματοποιηθῆ μιὰ κατάσταση ποὺ τὸ παιδί δὲν εἶχε κατορθώσῃ νὰ τὴν κυριαρχήσῃ καὶ ποὺ τὸ εἶχε παρακινήσῃ σὲ μιὰν καταστροφικὴ συμπεριφορά, ὅπως στὸ ἄγχος, στὸν ἀποθηλασμό, στὴν προοπτικὴ τοῦ εὐνουχισμοῦ, στὴν ἐγκατάλειψη ἀπὸ τὸν γονέα του. Αὐτὴ ἦταν μιὰ ἀναρμολογητὴ συμπεριφορά ποὺ θὰ ἀναπαραχθῆ καὶ στὶς μεταγενέστερες καταστάσεις, ποὺ ἡ σημασία τους θὰ προκύπτῃ ἀπὸ τὴν πρωταρχικὴ ἐκείνη σκηνή· ἔτσι, ἡ Συμπεριφορὰ ποὺ τὴν ξαναζῆ τὸ ὀποκείμενο μ' αὐτὸν τὸν τρόπο παρεμβάλλεται διαρκῶς ἀνάμεσα στὸ ὀποκείμενο καὶ στὰ τωρινὰ γεγονότα.

Οἱ τμηματικὲς Συμπεριφορὲς ποὺ ἔχουν ἀναχθῆ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο σὲ σταθερὲς καὶ ἀκαμπτες κατασκευές, καὶ κατὰ συνέπεια σφαιερὰ διαρθρωμένες ἀνάμεσα στὶς ἄλλες παιδικὲς συμπεριφορὲς, εἶναι ὅλες ἐκεῖνες ποὺ ὀποκινήθηκαν ἀπὸ σύνολα ἐρεθισμάτων στάσης καὶ ἀποτυχίας. Καὶ ἰδιαίτερα, ἀπὸ καταστάσεις ποὺ εἶταν δυσανάλογες μετὰ τὴ φυσικὴ του ἰκανότητα νὰ κατανοήσῃ, ἢ μᾶλλον νὰ ἐνεργήσῃ σ' αὐτὲς τὶς καταστάσεις, νὰ ἀντιδράσῃ πλήρως καὶ νὰ τὶς ξεπεράσῃ. Εἶναι καταστάσεις μετὰ ἐρωτικούς ἀντικειμενικούς σκοπούς ἢ σκοποὺς μίσους ἀπέναντι στοὺς μεγάλους καὶ ποὺ ἀπορρέουν πρὶν ἀπ' ὅλα ἀπὸ τὴν ἀπαγόρευση.

Μεταφρ. ΜΙΝΑ ΖΩΓΡΑΦΟΥ - ΜΕΡΑΝΑΙΟΥ

